

KLÁŠTER BLAHOSLAVENÉ ANEŽKY V PRAZE.

V OHLEDU DĚJEPISNÉM I UMĚLECKÉM

SEPSALI

V. V. TOMEK A J. MOCKER.

PŮVODNĚ VYDALA

C. K. ÚSTŘEDNÍ KOMISIÍ K PROBÁDÁNÍ A ZACHOVÁNÍ PAMÁTEK UMĚLECKÝCH
A DĚJEPISNÝCH.

ČÍSLO XXXIII. ZA ROK 1892.

V PRAZE.

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ CYRILLO-METHODĚJSKÉ (V. KOTRBA)

1892.

Předmluva.

Kláster sv. Anežky na Starém městě Pražském pouta k sobě mysl četných katolíků českých stavu duchovního i světského a to zejména od roku 1874, kdež sv. Otec Pius IX. veřejnou počtu blahoslavené Anežky prokazovanou schválil, udělil spolu povolení církevní, aby slavnost blah. Anežky každoročně dne 2. března jak hodinami kněžskými, tak i veřejnou bohoslužbou se oslavovala. Od té doby zabývají se četní ctitelé blah. Anežky myšlénkou, která by lze bylo památné místo putování pozemského této naší světice pro budoucnost zachovati, zejména klášter sv. Anežky důstojným způsobem znovu zříditi.

Před dvěma roky obrátilo se několik ctitelův blah. Anežky k ředitelstvu Akademie křesťanské s žádostí, aby věci se ujal. I konány v ředitelstvu pilné porady a všestranně jevil se úmysl chvalitebný, pomocné ruky ku zvelebení kláštera sv. Anežky podati. Avšak po zkoumání od povolaných znalců stavitelství předsevzatého seznano, že výlohy s podnikem spojené sahají by musily do statisíc. Nebo především nastala by nutnosť, jednotlivé dílce tohoto kláštera od různých majitelův zakoupiti, k čemuž by summy znamenité se vyžadovaly. Po té by teprv různé přistavky odstraniti a klášter i kostely obnoviti, po případě znovu zbudovati slušelo. A mimo to leží klášter sv. Anežky v obvodu assanace, která na pravém břehu Vltavském provésti se má. I nastane bez pochyby nutná toho potřeba, aby okolo kláštera sv. Anežky návoz zvýší více stop sdělán byl.

Jelikož Akademie křesťanská nevládne hmotnými prostředky tak skvělými, aby do podniku tak nákladného pustiti se mohla, ustoupila na ten čas od úmyslu znovuzřízení kláštera sv. Anežky, práci tu záslužnou povolanějším činitelům ponechávajíc.

Mezitím již klášter sv. Anežky vzbudil pozornost slavné ústřední kommisie ku prozkoumání a zachování památek uměleckých a dějepisných ve Vidni. K požádání jejímu podal stavitel velechrámu p. architekt Josef Mocker na jedenácti tabulkách zřadilí výkresy jednotlivých částí téhož kláštera, zejména chrámu sv. Barbory, sv. Máří Magdalény, sv. Františka, sv. Vavřince, kaple Mariánské a kaple sv. Michala, rovněž sálu konventního, věže, chodby křížové a kuchyně klášterní, k obrazcům těm připojil p. Mocker výklad archaeologický a p. c. k. vládní rada professor Václav Vladivoj Tomek podal důkladné objasnění historické.

Práce ta byla r. 1891 jazykem německým péčí c. k. ústřední kommisie nadjmenované tiskem vydána v c. k. dvorní a státní knihtiskárně ve Vidni.

Po seznání obsahu spisu toho usnesl se výbor Dědictví sv. Prokopa v Praze na tom, aby opatřeno bylo české zpracování téhož spisku a to aby vydáno bylo jako druhý podíl členům Dědictví za rok 1892.

Překlad co do části historické ochotně podal p. c. k. vládní rada prof. V. V. Tomek, co do části archeologické p. prof. gymn. Frant. Vacek. Slavná c. k. ústřední kommisie ku prozkoumání a zachování památek uměleckých a dějepisných s uznání hodnou laskavostí udělila svolení své, aby spisek ten i s tabulkami nákladem Dědictví sv. Prokopa jazykem českým vydán býti směl, začež tímto vřelé díky celého výboru vzdány buďtež.

Vydáním tohoto historicko-archaeologického popisu starobylého a památného kláštera sv. Anežky zamýšlí výbor Dědictví sv. Prokopa obrátiti pozornost širších kruhův k této vzácné památce dávnověkosti naší a tím snad proklestiti cestu k důstojnému zachování a obnovení jejímu.

Z Výboru Dědictví sv. Prokopa v Praze,

20. listopadu 1892.

Část dějepisná.

ANEŽKA, nejmladší dcera krále českého Přemysla I. (narozená roku 1208.), byvši u velmi mladém věku zaslíbena Jindřichovi, prvorozenému synu císaře Fridricha II., když s tohoto sňatku sešlo, uzavřela dle pudu srdce svého, oddati se životu klášternímu. Zvolila si řád teprv krátce před tím založený vrstevnice své svaté Kláry, kterému byla vzorem řehole sv. Františka. Teprv po smrti svého otce († 1230) obdržela od nástupce jeho, krále Václava I., bratra svého, prostředky potřebné k založení kláštera toho řádu, do kteréhož mínila vstoupiti, na Starém městě Pražském. Jest to klášter sv. Anežky dle ní nyní tak nazývaný. Prvotní jeho pojmenování, jehož výhradně užívají listiny 13. a 14. století, bylo klášter sv. Františka (claustrum, monasterium S. Francisci).

Jak dlouho se o klášteře tom a o kostele při něm stavělo, o tom zpráv nemáme. Ale z roku 1234, dne 21. března jest první privilegium krále Václava I., na kterém se udělují svobody klášteru ke cti sv. Františka *vystavenému* (claustrum Pragae in honorem S. Francisci *constructum*); a dne 31. srpna téhož roku papež Řehoř IX. uložil dvěma bratřím řádu menších (frater Johannes minister in Saxonia et frater T. custos in Bohemia), aby Anežku, sestru krále českého v klášteře tomto dosadili na abatyši¹⁾, z čehož se dá souditi, že stavení klášterská i snad také kostel do té doby potud byly vystaveny, že sestry řeholní v jednom i druhém dle pravidla klášterního žiti mohly.

Anežka byla mezi tím již také založila špitál sv. Františka, kterýž se z počátku nacházel na blízku kláštera jejího, neboli, jak se praví v onom privilegii krále Václava I. z léta 1234., blízko kostela sv. Haštala. Bylo to asi tu, kdež za nynější farou sv. Haštala stojí domy s čísly 807 a 808, poněvadž místo toto také v pozdějších časech až do zrušení kláštera sv. Anežky roku 1782, k němu příslušelo. Správa tohoto špitálu byla pod vyšší mocí zakladatelky poručena jistému bratrstvu, z něhož se později vyvinul mocný a znamenitý řád křížovníků s červenou hvězdou. Když byla roku 1235 matka Anežčina, ovdovělá královna Konstancia, špitálu od dcery její založenému darovala kostel sv. Petra na Poříčí, hojnými statky nadaný²⁾, jest špitál ten brzy přenesen k tomuto kostelu a později roku 1252, k nynějšímu hlavnímu sídlu tohoto řádu blízko mostu Pražského³⁾. Anežka byla se již roku 1238. ve jménu svém i konventu práva svého nad ním docela odřekla⁴⁾.

¹⁾ Erben. Regesta Bohemae et Moraviae 390, 398.

²⁾ Tamto 410.

³⁾ Cosmae Contin. 382. Erben Regesta 609.

⁴⁾ Erben 437—439.

Byl nejspíš hned z počátku úmysl zakladatelky vedle kláštera panen sv. Kláry založit také klášter mužský nejbliže příbuzného řádu menších bratří sv. Františka a to přísnější spůsoby jeho, kteříž by měli na péči služby boží a duchovní správu v klášteře panenském, i jest také dosvědčeno, že klášter takový vyzdvihla⁸⁾; toliko čas, kdy se to stalo, není určitěji znám. Na každý způsob nebylo to dříve než roku 1251. Tohoto roku Anežka obdržela pro klášter svůj darem od papeže Innocentia IV. vzácné svaté ostatky, kteréž, jak vypravuje letopisec, menší bratří s sebou přinesli.⁹⁾ Přijaty jsou se slavnou procesí a přineseny do kostela sv. Františka. Možná že jsou tu mluveni první menší bratří, kteří se do kláštera vstěhovali, vysláni jsouce asi současně s ostatky papežem darovanými z Říma do Čech, aby novou řeholí klášterní uvedli. Roku 1280. jest první listinná zmínka o guardianovi menších bratří u sv. Františka takového spůsobu, že z ní vysvítá již delší přebývání jeho v Praze před tím časem.⁷⁾

Jak viděti jest z pamětí písemných 13. 14. a 15. století, zvláště z tehdejších kněh městských, zaujímal dvoji klášter jeptisek a mnichů sv. Františka skoro celé místo nynějšího ochozu domů, který se ostatků kláštera sv. Anežky dotýká, vyjma totiž domy v jihovýchodní části jeho stojící s čísly 808, 783, 782 a 779, tedy všech domů, které nyní znamenány jsou čísly 806 až 845. Větší část západní příslušela ku klášteru jeptisek, menší východní ku klášteru menších bratří.⁸⁾

Není pochybnosti, že části stavení nyní k domovnímu číslu 811 náležející, které objímaly někdejší ambí, náležely k prvotní podstatě kláštera jeptisek, z čehož souditi se musí, že kostel který stojí jižně od východní části tohoto stavení, byl kostelem sv. Františka založeným hned zároveň s klášteřem. Jak ukazují nynější pozůstatky, býval značně větší než nyní, ježto dosahoval až k věži posud stojící, nyní však celé přejinačené, která se spatruje při vchodu do kláštera z ulice Anežčiny po pravé ruce. Ostatní prostranství západně od stavení klášterního až proti nynějšímu špitálu milosrdných bratří zaujímalá zahrada, jeptiskám k zotavení sloužící.⁹⁾ Na polední straně od kostela byl hřbitov, o němž se děje zmínka roku 1359, ježto hraničil s ním dům řečený u věže (ad turrim č. 808) koupený toho roku pro učení Pražské.¹⁰⁾ Na něm vedle samého kostela stála kaple sv. Michala podnes tak zvaná, o níž děje se zmínka roku 1394.¹¹⁾

O poloze kláštera mužského, totiž menších bratří sv. Františka dovidáme se nejprve z jedné knihy formulářů (Summa Gerhardi) z doby krátce před rokem 1348. povšechně jen tolik, že stál vedle kláštera jeptisek.¹²⁾ Ale bližší pokyn dává nám jistá smlouva kupní v Pražské knize městské roku 1407., dle které nynější dům s číslem 770 v Klášterské ulici, a to v severnější části své obrácen byl proti zahradě mužského kláštera sv. Františka.¹³⁾ Z toho beze vší pochybnosti následuje, že klášterní stavení, ku kterému zahrada tať náležela, stálo východně od kláštera jeptisek a severně ode dvou kostelů, které z někdejšího kláštera sv. Anežky do dneška pozůstávají tak, že zaujímalo asi nynější ochoz domů 832, 837—845. To se dotvrzuje ještě víc

⁸⁾ Series ducum et regum Bohemiae ve Script. rerum Bohemicarum II. 429.

⁹⁾ Et sicut, quas minores fratres attulerunt. Cosmae Contin. 379.

¹⁰⁾ V listinné kapitule Vyšehradské, kterou vedle jiných několika osob duchovních svědčel, že se kapitulá od delšího času nacházela v dělení domu vedle kostela Týnského, kde jest nyní fara Týnská. V Emilerových registrech na str. 324.

¹¹⁾ Dokladů podávající Základy starého maptopisu Pražského ode mne vydané, zejména I. na str. 198—207, na kteréž se zde musím jen povšechně odvolati.

¹²⁾ Ortus montanum S. Francisci připomíná se v knihách městských v letech 1404 až 1446, a naznačuje se co ležící proti nynějšímu obecnímu dvoru Staroměstskému č. 800, a to jmenovitě i proti části jeho nejdale na západ ležící. Viz Základy str. I. 201, 206.

¹³⁾ Cuius (studii universalis) locus primus fuit in domo contigua cimiterio S. Francisci. Chronicon universitatis Pragensis u Hollera na str. 13. Srov. Základy I. 201.

¹⁴⁾ Acta consistorii fol. 41 za příčinou jistého nadání mě a jiné pobožnosti, kterou měl bratří menší u sv. Františka v ní konati, totiž in capella St. Michaelis sita in eodem monasterio, při čemž se osvědčilo poloha určitéji nenaznačuje.

¹⁵⁾ Práci se tam totiž (folio 74): Henricus Suevus civis Pragensis legat virginibus orlans. S. Clarae ad S. Franciscum in Praga et fratibus minoribus penes eas commemorantibus unum ferionem singulari quatuor temporibus perpetuo secuturis.

¹⁶⁾ Retro St. Castulum in Slawicwa (nynější ulici Hlemyž-fove) penes ortus monasterii fratrum S. Francisci.

pozdější zmínkou v knihách někdejšího úřadu viničního roku 1493, ve které vinice na straně vedle nynější restaurací Letenské náležející tehdáž klášteřu Zderazskému klade se proti klášteřu sv. Barbory.¹⁴⁾ Nebo tímto názvem rozuměl se tehdáž právě mužský klášteř sv. Františka. Nemohl státi na polední straně od obou kostelů, protože tam vedle hřbitova na východní straně od něho byla opět zahrada, a to proti domu výše zmíněnému s číslem 778 při jižní jeho části, tak že tu pro klášterní stavení místa žádného nebylo. Zahrada poslední zmíněná roku 1407. nazývá se co jeptiškami náležející (ortus monasterii monialium St. Francisci).¹⁵⁾

S názvem klášteřa sv. Barbory potkáváme se ponejprv roku 1416.¹⁶⁾ a ze všech pozdějších častějších zmínek vysvítá, že zvláštní kostel sv. Barbory, který pojmenování tomu byl základem, právě zvláště ke klášteřu menších bratří náležel, kdežto kostel sv. Františka, v němž oni ovšem konali služby Boží, byl vlastním kostelem klášterním, nad nímž měl moc klášteř jeptišek se svou abatýší.¹⁷⁾ Z této okolnosti následuje, že se kostelem sv. Barbory rozuměti musí ten, který vedle kostela sv. Františka na východní straně stojí takovým způsobem, že se západní průčelí jeho vedle vchodu do kostela dlehom opírá o kůr kostela sv. Františka. Jakž jest to budova statečná, nicméně s rozdílem od hlavního kostela nazývána bývala někdy kaplí. Ač pak zmínka listinná jest tak pozdní, nedopouští stavební sloh, jak jej posud máme před očima, ani nejmenší pochybnosti, že byl kostel ten vystaven již okolo polovice 13. století, ano dosti se podobá k víře, že se o něm počalo stavěti již za stavení kostela sv. Františka.

Klášterní kostel sv. Františka měl od svého založení během 13. i také 14. století pohřebištěm mnohých mužských i ženských členů královské rodiny české. Jmenovitě byl v něm pochován již král Václav I. (1253) a také sestra jeho Anežka, zakladatelka (1282). Ale nedostává se naskrze žádných zpráv souvěkých o jednotlivých pohřebištích v kostele a v rozličných kaplich při něm, což dílem příčinou jest, že v dobách pozdějších, jmenovitě v století sedmáctém všeliké hledání mrtvoly Anežky, pokládané za svatou, bylo marné. Rovněž tak málo dovidáme se o názvích a poloze jednotlivých oltářů, jichž na každý způsob v obou kostelích klášterních bylo více. O hlavním oltáři v kůru kostela sv. Františka jest jen jednou zmínka roku 1415. za příčinou jistého zápisu soukromého práva se týkajícího, který zaveden byl s jeptiškou Alžbětou z Tuněchod při mířzi před oltářem se nacházející.¹⁸⁾ V klášteře menších bratří připomíná se v listině z roku 1433 malý ambit, refektář s kuchyní vedle něho a nad kuchyní světnice čili komora guardianova, mimo to sňné (palatium) a dvě malé komory pod ní, okolo kterých se přicházelo k síni letní tak zvané (palatium aestivale). Tato hraničila s domem, zvláštním pro čeládku guardianovu, a vedle toho připomíná se dvůr se studní a s malou zahrádkou přede dveřmi.¹⁹⁾

Vypuknutí bouří husitských po smrti krále Václava IV. přivedlo těžké rány osudu na oba dva klášteře sv. Anežky. Když roku 1420 brzy po bitvě na Žižkově Táboři, kteří byli do Prahy přitáhli, a s nimi nižší třídy lidu nastoupily na boření klášteřů, byl klášteř sv. Františka

¹⁴⁾ In monte Letne ex opposito monasterii S. Barbarae fol. R. 29.

¹⁵⁾ Viz Základy atd. I. 198, 200.

¹⁶⁾ Jah. Erectionum N. fol. K. 14.

¹⁷⁾ Tento poměr se obzvláště jasně naznačuje v listině z roku 1553 (v Pešínově Phosph. 324), vztahující se k rozepři mezi Dominikány, jimž král Ferdinand I. klášteř sv. Anežky byl postoupil, a minority od sv. Jakuba, kteří zdvihali nárok na kostel sv. Barbory co ku klášteřu mužskému náležející, jak o tom řeč bude dále.

¹⁸⁾ In claustris monasterii S. Francisci in majori civitate Pragensi in choro ante cancellum ante manus altare. Ve kvaternu contractuum král český dvořanských Nr. I. pag. 146.

¹⁹⁾ Je-li čas těchto místností koupil po zrušení klášteřa ve válce Husitské měšťan pražský, Tomáš, soukenník, od obce. Popisují se v knize měšské fol. 390 takto: In claustris monachorum St. Francisci tota domus ministrorum cardiani cum palatio aestivale et copina usque murum rectorium et dictum copinam dividit cum celariis et testudinibus, dempto rectorio, camera cardiani et palatio supra dictum rectorium, etiam cum duabus camerulis de palatio aestivale ad easdem euntibus usque murum sub ambitu parvo et usque pavimentum supra graduum, quod dicit ad cloaciam, et cum fovea siloparum cum curia etiam integra, domo familie, fonte et ortulo parvo penes hostium,

toho uchráněn, nicméně však jeptišky přinuceny jej opustiti a vystěhovati se spolu s klášternicemi všech jiných řádů ve městě do jednoho kláštera sv. Anny na Starém městě. kdež smely zůstati pod výminkou přistoupení ku přijímání svatosti pod obojí způsobou Bratří mužského kláštera nejbližší příbuzného byli nejspíše již dříve ze strachu opustili město. Stavení klášterské bylo potom zřízeno za jakousi zbrojnici, ve které chována jsou děla a praky. Některý čas také se tam bily peníze z kalichů a monstancí pobraných a slitých. Že při tom jak stavení klášterské tak také oba kostely utrpěly všelijaké spustění, nelze asi pochybovati. Jednotlivé části budov byly dány v nájem a některé také zrovna prodány, tak jmenovitě jedna část kláštera mužského roku 1433 soukenníku jménem Tomášovi.²⁰⁾

Když po skončení mnoholeté války náboženské císař Sigmund roku 1436 konečně přijat byl za krále českého, bylo mnichům a jeptiškám povoleno, ke všem klášterům svým v Praze zase se navrátiti, a co bylo od stavení neb bližší ležícího příslušenství odcizeno, jest jim zase navráceno. Také členové řádu obou klášterů u sv. Františka následkem toho k svým sídlům se vrátili. Co se týče jeptisek, stalo se přesídlení jejich z kláštera sv. Anny na každý způsob brzy a bez těžkosti. Svědčí o tom zmínka listinná aspoň již z roku 1439, totiž v poslední vůli znamenitého měšťana Pražského Jana Rečka, který „pannám k sv. Františku“ odkázal pět zlatých.²¹⁾ Nacházíme později v knihách úřadu vinnického zmínku o dvou pannách tohoto kláštera, Kunce a Markétě, které roku 1474 koupily věčný plat dvou kop ročně na jedné vinici nedaleko Olšan pro sebe a pro budoucí panny téhož kláštera (pro se et virginibus futuris ejusdem claustrij; a Markéta poslední jmenovaná tamže se ještě častěji jmenuje až do roku 1495, ježto víc ještě platu toho způsobu zjednala a klášteru darovala, Úprava kláštera musila ovšem od času velkého převratu v zemi býti chatrná, poněvadž jiné někdejší důchody podobného způsobu při vypuknutí bouří válečných byly zakaveny. Na každý způsob mělo to za následek, že také jen skromný počet jeptisek mohl do kláštera býti přijímán.

V podobném stavu nacházeli se obyvatelé kláštera mužského. I tito se na každý způsob brzy po zjednání míru v zemi do kláštera svého vrátili. Nacházíme již roku 1443 listinnou zmínku o guardianovi konventu jejich jménem Mikulášovi.²²⁾ Pomýšlejíce na zvelebení znovu kláštera svého sv. Barbory zle porouchaného, jakož i na jiné polepsení svého stavu, vyžádali si bratří roku 1445 list odporučovací od tehdejšího administrátora arcibiskupství Pražského Václava z Krumlova k vyššímu duchovenstvu arcibiskupství Pražského, ke šlechtě a jiným stavům s žádostí o almužnu, k již sbírání vyslali jednoho ze sebe, bratra Jana.²³⁾ Nacházíme později za prvních počátků lutheranství v Čechách zmínku u Bartoše Písaře, z které viděti jest, že bratří proti novému tomuto směru nezůstávali nečinní. Roku totiž 1524 na svátek sv. Barbory jeden z nich měl kázání v kostele sv. Barbory, které jednomu německému lutheranovi přítomnému bylo proti myslí, i přišlo z toho potom ku pohoršlivé rozpravě mezi ním a kazatelem v ambitu kláštera.²⁴⁾ Léta potomního 1525. dne 6. března nařídil král Ludvík listinou vydanou společně pro dva kláštery menších bratří u sv. Jakuba i „bratří od sv. Františka neb od sv. Barbory“, aby od královského úřadu porýbného oněm týdne po čtyřech kapkách, těmto pak po jednom kapru každý pátek vydáváno bylo.²⁵⁾ Z těchto počtů dá se poněkud souditi o poměru mezi počtem řeholníků

²⁰⁾ Viz předcházející poznámku 19.

²¹⁾ Monumenta universitatis Pragenses IV, 103.

²²⁾ V knize Novoměstské fol, G, H.

²³⁾ Právě se v něm: *Qua religiosi fratres conventus S. Francisci nec non capellae S. Barbarae in Praga ordo fratrum minorum paupertate, inopia magnisque defectibus gravantur, reparacionique praedicti monasterii totis viribus et omni cum instantia insistent etc.* Acta consistorii v kapitulum archiepi U, XIX, fol. 60.

²⁴⁾ Bartoňova Kronika Pražská 76. Právě se tam: V kostele sv. Barbory u sv. Františka.

²⁵⁾ Listina u Schaffera, Beschreibung Prag, III, 226.

v jednom a ve druhém klášteře, že totiž klášter sv. Barbory za klášteřem sv. Jakuba daleko zůstával.

Náboženské zmatky, které se v čase potomním zmáhaly, působily čím dál tím škodlivěji na stav řeholnictví v Čechách, tak že vstupování do nejvíce klášterů bylo vždy řidčeji a počet řeholníků pořád více ubýval. To konečně vedlo zvláště k úplné změně v poměrech obou klášterů sv. Anežky. Když totiž král Ferdinand I. uzavřel zříditi v Praze katolické učení řízením Jesuitů, podáván byl řádu tomu k jeho účelům tehdejší klášter Dominikánů u sv. Klimenta nebo dle libosti klášter sv. Anežky, aby si v tom nebo v onom zřídili své sídlo. Jesuité zvolili si klášter sv. Klimenta, za nějž nyní klášter sv. Anežky postoupen jest Dominikánům. Jeptišky byly v klášteře tomto skoro již celkem vymřely; několik jich, které tu ještě byly, přesazeno jest do kláštera téhož řádu sv. Kláry v Panenském Týnci; klášter menších bratří byl pak tehdy již docela opuštěn, a tak se stalo předsídlení Dominikánů po vykonání některých oprav na staveních beze všech námitek s jejich strany buď ku konci roku 1555. nebo na začátku roku 1556.²⁸⁾ Přišlo jen k nějaké při mezi novými držiteli a bratřími menšími u sv. Jakuba, kteřížto, neznámo na jakých důvodech se zakládajíc, na mužský klášter zdvihali nárok. Rozepře tato srovnána jest k návrhu kapituly Pražské tím způsobem, že oba kláštery, jeptišek i menších bratří přičteny jsou Dominikánům, minorité pak u sv. Jakuba dostali odškodnění v penězích, 30 tolarů ročně, z královské komory.

V listině, která se k tomu vztahuje, nacházíme ponejprv klášter jeptišek sv. Františka pojmenovaný klášteřem sv. Anežky, což dle toho již tehdy musilo býti ve zvyku, a naproti tomu jmenuje se tamž klášter mužský s kostelem sv. Barbory klášteřem sv. Františka, při čemž patrně nemyslí se na kostel, nýbrž na řeholi sv. Františka.²⁹⁾

Konvent Dominikánů u sv. Klimenta v čas svého předsídlení do kláštera sv. Anežky, nečítal více než tři členy, totiž převora a dva řeholní bratry³⁰⁾; teprv později zdá se, že počet tento se přimnožil. U porovnání s předešlým sídlem jeho, velice spustlým, chváíl se odevzdaný jemu klášter sv. Anežky v současných zprávách nejen co prostrannější, zvláště pak kostel co ozdobnější, nýbrž i poloha při břehu Vltavy, a hledě zvláště ku prostranné zahradě kláštera co velice příjemná.³¹⁾ Ale noví držitelé místo těchto příjmemostí, hleděli raději rozmnožiti důchody kláštera jak nejvíce možná, a k tomu cíli nejprve rozkouskovali někdejší stavení kláštera menších bratří postoupením jeho poplatníkům k vystavení jednotlivých malých domků. Tak povstala úzka

²⁸⁾ Ut non modo volentes, sed etiam laeti ad S. Agnetis coenobium, quod S. Clarae virginibus mortuis aut Teinecium pridem translatis desertum stabat, propereant, pravi se o tom v Pamětech kolleje Jesuitské u sv. Klimenta v knihovně universitý Pražské pag. 7. Tomu by se vlastně mělo rozuměti, že jeptišky již před některým časem, dříve než přišlo k tomuto postoupení Dominikánům, byly do Týnce přesčhývány. Nechtěno toho však při tom, když s druhé strany Hammerschmid v Proslomu 211 udává, že tu ještě dvě jeptišky byly.

²⁹⁾ Právě se v tom spise u Pešiny ve Phosphoru etc. 324: supplicem libellum. . de eclesia S. Barbae et monasterio S. Francisci adjuncto monasterio S. Agnetis, ubi quondam moniales S. Clarae fuerunt, et in altero fratres S. Francisci ministrantes in divinis illis virginibus eiusdem ordinis etc. Dále pak: Et quoniam S. Agnetis monasterium dare dignata est (regia Majestas) ordinis fratrum praedicatorum pro monasterio S. Clementis . . . etiam templum S. Barbae cum toto monasterio S. Francisci et pertinentiis, cum adhaerent monasterio S. Agnetis, patri priori praedicatorum ordinis addicere. — S tímto a také s ostatními zmínkami o klášteře sv. Barbory co klášteře řádu mužského výše od nás uvedenými nachází se právě nejstarší zmínka o něm roku 1416. ve zjevném odporu. V knize Ereccionum X, K, 14 na místě uvedeném výše v pozn. 16, jmenuje se totiž jeptiška Anna z Mýslína co professa monasterii S. Barbae in Praga. Z obsahu listiny dá se však pochopiti, že se tu pselybilo. Listinou tou prodává totiž zeman Chval z Křečic dvě kopy platin ročněho ve vsi Křečicích quarlianu a konventu menších bratří v Benešově „et signanter dominis Francisco capellano honoris et Andreae, professis dieti ordinis in Benešov, ac religiosae Annae de Mislín, professae monasterii S. Barbae in Praga.“ Poněvadž vedle jeptišek též jest o bratřích téhož řádu, stalo se snadno, že jméno ženského kláštera s mužským v Praze bylo popleteno.

³⁰⁾ Pešindv Phosphorus 322.

³¹⁾ V pamětech kolleje Jesuitské pravi se pag. 1: ceteri enim monasterium S. Agnetis et templum elegantius et situm amplius et majora emolumenta adjuncta habebat etc. a pag. 8: templum imprimis elegantius pro veteri suo tenebris horrido (Dominicanum) accipiebant, coenobium amplius et aenios ad Moldavam ioco pro veteribus suis parietibus.

ulička Anežčina, nazvaná nyní uličkou klášterskou na východní straně od kláštera sv. Anežky, severně od kostelů sv. Františka i sv. Barbory. Potom zrušena jest také velká zahrada na západní straně od kláštera, a vykázána za městiště stavební. Tam utvořila se ze dvou řad domků docela malých slepá ulička, které dostalo se významného jména Mýší díry.³⁰⁾ Domy tímto způsobem vyzdvížené v okolí kláštera činily tak zvané postranní právo sv. Anežky, které stávalo až do času císaře Josefa II.

Za času usazení Dominikánů zdá se, že vzniklo nové pojmenování kláštera sv. Anežky, a také kostela při něm (totiž kostela sv. Františka čili sv. Anežky), že totiž nazývány jsou klášterem sv. Salvatora a kostelem sv. Salvatora s rozdílem od kostela sv. Barbory u bývalého mužského kláštera při něm. Nepochybně tohoto názvu nikde v listinách, ale ovšem později u Pešiny v druhé polovici sedmnáctého a u Beckovského v 18. století, aniž podnět nebo příčina k tomu jest na jevě.³¹⁾

Velké převraty ve vnitřním stavu země české, které se zběhly po bitvě na Bílé hoře, přivedly také novou změnu ve stavu kláštera sv. Anežky. Když totiž roku 1624. jeptišky řádu sv. Kláry v Panenském Týnci zlymí příhodami v tehdejších bězích války vyplašeny z onoho kláštera svého do Prahy se odebraly, uzavřeno jest, dáti jim zase mateřský klášter řádu jejich v Praze, a naproti tomu Dominikáni obdrželi roku 1625. tehdejší farní a někdy kollegiatní kostel sv. Jilji na Starém městě.

Stavení klášterské bylo během času velice zanedbáno, tak že musilo pro nové bydliště dílem teprv býti upraveno, což trvalo dvě léta. Jeptišky, kterých bylo osm, přebývaly prozatím v domě v Jesuitské ulici (tak zvaném tehdež Stampáškém, č. 186), odkudž teprv roku 1627. jsou do kláštera přestěhovány. Zastavením pěkné někdejší zahrady byl klášter někdejších půvabů svých zbaven a také ve vnitřních místnostech ještě vždy namnoze sešlý a nezdravý, takže jeptišky dříve na venkovský vzduch zvyklé v něm chřadly. K stížnostem jich arcibiskup Pražský kardinál Arnošt hrabě Harrach roku 1636. nařídil přestěhování jich nazpět do Panenského Týnce. Ale bouře válečné, které potom opět následovaly, učinily přebývání jejich tam opět nemožné, takže již roku 1638. musily se do Prahy navrátiti, kdež se odtud konečně přece v klášteře svém trvale zařídily.³²⁾

Po tomto opětném uvedení řádu do starodávného majetku jeho, potkalo jej zlé neštěstí velkým ohněm roku 1689. francouzskými palíči způsobeným, který velkou část Starého a Nového města Pražského obrátil v popel.

Také velká část kláštera Klářina a při tom také kostel sv. Barbory čili kaple, jakž kostel ten pořád ještě někdy byl nazýván, byl zachycen plameny, při čemž, jak se zvláště připomíná, také zvony se rozlily.³³⁾ Jest povšimnutí hodno, že ve zprávě o tom pohříchu jen příliš krátce, která nás o tom došla, o vlastním kostele klášterním (sv. Františka čili sv. Anežky nebo sv. Salvatora) žádná zmínka se neděje. Zdá se tedy, že on nepoškozen, kromě leda věž, na které se asi nacházely zvony slité. A přece ukazuje pohled, že tohoto kostela nyní jen díl, totiž

³⁰⁾ Zprávu o tom dává Hammerschmiedl ve Prologu pag. 211, odkládaje se na pramen starší, který měl před sebou.

³¹⁾ U Pešiny (Phosphorus 324) praví se při vypravování o postoupení kláštera Dominikánům, že jim podáváno bylo „leserium ex-columbi ad Salvatorem seu S. Agnetum dictum, quod erat olim virginum S. Clarae vulgo pomenum Domicellarum nuncupatum.“ Beckovský zdá se že jen tuto následoval, právě při též udání (III. 200): kostel Pána Spasitele našeho, jinak sv. Anežky, kole předělných časů vždycky duchovní panny řádu sv. Kláry bývaly.

³²⁾ Hammerschmiedlův Prologus 211—212.

³³⁾ Velký díl kláštera duchovních panen sv. Kláry, také starodávná kaple sv. Barbory, věžec u sv. Anežky nazvaného, ten oheň v popel obrátil, kolež také zvonové se slily a skrze jiné škody ty chudobné panny do větší chudoby uvedene byly. Tak o tom vypravuje Beckovský III. 358.

presbyterium, jest zachováno, kdežto z druhé části jen zeď poboční na jedné straně pozůstává. Právem lze proto za to míti, že když také z předešlého času žádné zprávy není o nějakém násilném spustošení ohněm neb jiným způsobem, tento někdejší hlavní kostel kláštera sv. Anežky poznenáhlu sešel, a když se prostředků k zachování jeho v dobrém stavu nedostávalo, buď již dříve nebo pod správou Dominikánů pro ušetření útrat odstraněn byl, kromě kůru.

Škody ohněm, které potkaly kapli sv. Barbory, byly brzy zase napraveny a při tom ve vnitřku kostela provedeny některé změny. Dle tehdejších pamětí nacházel se v nich náhrobek Jaroslava ze Šternberka z roku 1277. vedle hlavního oltáře po straně evangelia; ten po obnovení kaple postaven jest do poboční zdi na protější straně oltáře.²⁴⁾

Za času potomního klášter jeptišek, podporován od rozličných dobrodinců, dosáhl větší zámožnosti a vždy více se zveleboval, až za času císaře Josefa II. tak jako množství jiných klášterů ženských i mužských jest zrušen. Stalo se to dekretem dvorským dne 26. června 1782. Vykonáním jeho způsobeno jest ono zohydění obou kostelů i stavení klášterského, ve kterém se nyní jeví oku navštívitelce.

²⁴⁾ Zprávu tuto dává Hammerschmid v dějepisu kláštera sv. Anežky zachovaném v rukopise, jehož se dovoloává Zimmermann ve svých dějinách klášterů zrušených na str. 69. Dle toho nacházel se náhrobek „in capella S. virginis et martyris Barlaae penes majorem aram in cornu evangelii . . . ubi lapis sepulchralis usque ad renovationem hujus capellae in eo loco visebatur. Qui renovata deinde capella (anno 1689) per magnum Pragae exortum incensum ruinata muro in parte sinistra est immixtus penes majus altare, in quo expressa est tota effigies dicti herois Johannis Sternbergici ducali pileolo et pallio ornata.“ — Po zrušení kláštera byl přenesen na zámek Sternberský v Zámukách.

Část' archaeologická.

rodlévajíc v pilnějším pozorování zcela zvláštního půdorysu, jak jeví se při klášteře od blahoslavené Přemyslovny Anežky založeném (list I.), hledá mimoděk oko archaeologa střed, kolem něhož kupí se rozmanité kostely, kaple a stavení klášterní.

Po zevrubném ohledání poznati se dává jakožto střed neobyčejné skupiny budov klášterních kostel sv. Vavřince *E*, buď že již dříve ho tu stávalo, než ku potřebě své užila ho zakladatelka klášteřa, buď že zbudován byl v počátcích stavby jakožto první kostel v řadě stavení klášterních.

Vystaven jsa na základě pravoúhlého obdélníku, nese na sobě známky budovy samostatné. Jižní podélná zeď jeho byla později na dvou místech prolomena, aby získán byl přístup do kaple Panny Marie *F*, kterou na způsob nízké pobočné lodí přistavěli ke kostelu sv. Vavřince.

Na místo choru, tuším bývalého, o jehož způsobě a tvaru nedá se již nic jistého pověděti, zbudovali chrám nový (kostel sv. Františka *D*) tak, že prodloužili na východ jižní hlavní zeď původní svatyně a pošinuli podélnou osu nového chrámu poněkud k jihu.

O severní hlavní zeď kostela sv. Františka a zbytek východní zdi kostela sv. Vavřince opírala se konventní síň *C*, k níž přistavena kaple sv. Máří Magdalény *B*. O severní hlavní zeď kostela sv. Vavřince opírala se částka ochozu (ambitu, křížové chodby *H*) pokračující ke klášterní kuchyni *I*. Budovy posud jmenované vykazují stejné tvary architektonické a náležejí k témuž období stavebnímu.

O něco později, než ještě za trvání přechodního slohu, přistaven byl ku budovám předešlým kostel sv. Barbory *A*.

Naproti tomu věž *K* a kaple sv. Michala *G* vzaly původ ve druhé polovici 14. století.

Ustanovením těchto stavebních dob podává se samo sebou pravidlo a pořad následujícího popisu.

Nejstarší částkou klášteřa sv. Anežky byl *kostel sv. Vavřince* (list I. *E*) nyní již zcela pobožený a ve dvůr obrácený, jehož nitro překlenuto bylo ve třech čtvrcích. Na severní podélné zdi ochraňují se posud dosti hmotné a prosté sloupky ověncené hlavicemi a krycími deskami, na kterých spočívají patky kleneb (list IV. 5). Ve 14. století vystavěli před průčelí kostela sv. Františka na dvou volných pilířích lomeným obloukem klenutou emporu, jež byla kruchtou pro jeptišky a měla vchod z prvního poschodí klášteřa. Lůžka klenby na zdech jsou posud patrna.

Přistavením *kaple Panny Marie* (list I. F), která protřírác se po celé délce kostela sv. Vavřince na jihu, také ve třech čtvercích byla překlenuta a dvěma arkádami ve zdi otvírala se do kostela, vznikla nízká pobočná loď o dvou oknech, z nichž jedno prolomeno ve zdi výchoďní, druhé pak ve zdi západní.

Že úprava kaple byla dokonale umělecká, tomu svědčí dva sloupky na jižní stěně pozůstalé a bohatými hlavicemi ověncené, jakož i zbytky pasův a žeber (list X. 9, 10, 11, 12). Na článkované krycí římsě spočívají ovence klenbových pasův a žeber, dole hladké (štítky zakryté), potom však v profilu bohatě zpracované. Pravoúhle založené pásy mají po obou stranách oblouny opatřené žlábkovými pruty, uprostřed pak nich na lícni straně žlábkovitou stezku (list X. 10).

Žebra jsou v profilu sřtější, skládají se také ze dvou oblounův a prostřed nich na lícni straně vyniká obrazec třemi kruhovými úsečemi uzavřený, jenž nemá ještě podoby srdčité, jak potom běžná byla (list X. 9).

Kaple Panny Marie jenom na díle zachovalá jest vedle ztepilého provedení částek, které pozůstaly, toliko uměleckým stupněm ku nejznamenitější budově kláštera sv. Anežky, to jest ke *kostelu sv. Františka* (list I. D), který v téměř období stavebním byl hotoven. Jsa ještě bez opěracích pilířů vyzdvižen, má ve dvou čtvercích klenbu křížovou a chor jeho skládá se z pěti stran pravidelného osmiúhelníku. Šest prostých ale působivě v profilu sřznutých oken propouští světlo do kostela; dvě z nich ústí do lodí chrámové, čtyři další do vícestranného choru. Vedle skladby své jest kostel sv. Františka slohu gotického, kdežto drobné dílce a ozdobné částky jsou tvaru a povahy románské (list III).

Podkladem článků klenbových jsou sloupky v choru jednoduché, na patkách spočívající, v lodí pak sřznuté a na krakorcích založené, nesoucí nádherné hlavice (list V. 1, 2, 3, 4; list VI. 2, 3, 4). Košíkový tvar jejich pokryt jest ozdobou ploché ornamentiky listové, která bohatostí a rozmanitým skladem se vyznamenává. Kromě toho spatřuje se na jedné hlavici nad listovým ozdobou žvřecí ve způsobě okřídlených drakův (list VI. 4).

Hlavice vzletného skladu a mistrného i jemného díla jsou nejkrásnějším vzorem ornamentální plastiky, pokud kdy v Čechách kvetla, a řadí se venkoncem důstojně ku nejlepším pracím takovým v ostatních zemích evropských.

Opatřeny jsouce mohutnou krycí římsou, podírají nerozdílné z počátku svazy žeber, jež různé vynikají a žebrům v kapli Panny Marie docela se podobají. Profil žeber v lodí chrámové jest srdčitý, jako tvar takový běžný byl za doby přechodního slohu (list IV. 9). Žebrům v choru dostalo se bohatější úpravy tím, že obě hrany zaokrouhleny a v oblouny proměněny (list IV. 10). Svorníky vyrovnávají se hlavicím skladbou i provedením (list V. 5, 6). Jeden z nich ozdoben jest révořím u věnec složeným, druhý znázorňuje baziliska, jak sám sebe usmrcuje.

Západní zeď prolomena jest na způsob vítězného oblouku, aby povýšená kruchta jeptišek otevírala se do kostela sv. Františka. Profil obloukového pásu (list IV. 11) má na rozdíl od profilu pásu v kapli Panny Marie toliko hlubší žlábky.

Na ostění jednoho okna spatřiti lze znamení kamenníkovo:

Architektonickou i plastickou náplň znamenitě zvyšuje slohová polychromie. Na bledozlutom vrchu kamene patrný jsou stopy po tmavočervené až hnědé ornamentice. Také hlavice a svorníky byly barveny a pozlaceny.

Skvělý památník vlasteneckého umění slouží nyní za třídiště a skladiště hadrův, rozdělen jsa dřevěnými podlahami ve tři poschodí. I jest ovšem nemožná věc prozkoumati zevrubně všechny částky jeho, ježto hromadou hadrů zakryty jsou některé architektonické a plastické kusy, jako na př. kamenná sedadla kněžská na způsob jetelového listu klenutá, a j.

V severní zdi pětistěnného choru, to jest po evangelií straně bývalého oltáře spatřuje se lomeným obloukem klenutý vchod do kostela sv. Františka ze *sině konventní* (list I. C; list III.), která má tvar obdélné dvoraný a překlenuta jest ve třech čtvercích.

Prostá žebra o dvou žlábcích a vláknecích (list IV. 8) opírají se o vícestranné sloupky (list VI. 1), jejichž krakorce, hlavice a krycí desky za jedno jsou s týmiž částkami v kostele sv. Františka.

Z konventní sítě vstupovalo se do *kaple sv. Máří Magdalény* (list I. B; list III.), která klenuta jest v jednom čtverci a pokud se týče architektonické úpravy, neliší se od sítě konventní; svědčí o tom zejména svorník (list X 5).

Také kaple sv. Máří Magdalény byla bohatě polychromována. Žebra měla po obou stranách široké lemování (porturu) a trojúhelníky klenby jím otočené vyplněny malbami. Než, jak se podobá, jest polychromie ta pozdějšího původu. Kaple sv. Máří Magdalény byla domácí svatyně panen klášterních. Prostor na severu zdi obklíčený určen pro schody vedoucí ke střeše.

Úzká, ve dvou čtvercích sklenutá *chodba* dělila konventní sň od ochozu (křížové chodby), nad níž prostíraly se celly jeptíšek.

Ochoz do dvora otevřený (list I. H) měl lomeným obloukem klenuté arkády. Ježto nyní celá prostora ta rozdělena jest ve dvě poschodí a proměněna v byty a dílny, nedá se již zjistiti, zdali arkády ochozu vyplněny byly kamennými pruty a kružbou, či zhola prázdný (list IV. 2).

I po surovém zohavení zachovaly se některé zlomky kleneb, krakorce a oblouky pásové; z nich zejména spatřuje se ve příloze přístěnný sloupek s počátkem klenby na přední straně (list IV. 6) a krakorec s počátkem klenby na zadní stěně (list IV. 7).

Dvě proti sobě stojící arkády na severu a jihu ukazovaly ku východům z ochozu, kdežto byl přístup k ostatním stavením klášterním.

O jihozápadní roh ochozu opraala se klášterní *kuchyně* (list I. J) založená na čtverci a vysoko klenutá mohutnými žebry (list IV; 1, 4). Z prostřed kuchyně zdvihal se komín.

Po stránce architektonické poznati se dávají všechny posud jmenované budovy kostelní a klášterní, jakožto stavby jednoho, a to prvopočátečního, období klášterního. Patky, sloupky, hlavice, krycí desky, svorníky, žebra a pásy, roubení oken, kamenné pruty a kružby jsou nerozdílnými částkami téhož přesné vypěstěného systému stavebního. Celá ta skupina budov hotovena byla v nepřetržité řadě let.

O něco později, než ještě za květu přechodního slohu, vystaven *kostel sv. Barbory* (list I. A), jehož budova náleží ku částkám kláštera nejlépe zachovalým. Jako prodloužením jižní podélné zdi nejstaršího chrámu sv. Vavřínce na východ ustanoven byl směr kostela sv. Františka, tak zase prodloužením severní podélné zdi chrámu sv. Františka na východ určen jest směr kostela sv. Barbory, který prostorem převyšuje všechny ostatní svatyně kláštera sv. Anežky. K lodi jeho o dvou čtvercích klenbových přistupuje chor založený na pěti stranách pravidelného osmiúhelníku. Pozdější původ kostela ohlašují již z venku operací pilíře, jak jich při budovách kláštera sv. Anežky dříve vystavených nikde shledati nelze.

Pozoruhodným dokladem pozdějšího původu jest zejména operací pilíř na západním konci jižní podélné zdi kostela. Aby jím nebylo zastaveno levé okno ve vícestranném choru sv. Františka, opatřili řečený pilíř otvorem arkádovým, kterým přístup má světlo do kostela sv. Františka. Též způsobu jest také protější operací pilíř na západním konci severní podélné zdi chrámové.

Co vnějšími operáčními pilíři badatelé se ohlašuje, to nezvratného potvrzení dochází veškerou uměleckou stránkou architektonické tvorby uvnitř.

Jako při budovách dříve popisovaných užito sloupku za společnou oporu pasův a žeber, tak při kostele sv. Barbory obral sobě stavitel tolik sdrúžených sloupků pilířových (přípor), kolik dle počtu třeba bylo ku podpoře pasův a žeber na nich spočívajících.

Při tom nepřestal však na způsobu jednom, nýbrž jinak si vede v lodi chrámové a jinak v choru, onu vyzdobiv prostým sdrúžením přípor, tento pak sdrúžením bohatším.

Pilíř při stěně lodi chrámové (list XI. 3; srovn. list II.), určen jsa za nosiče pásu a podepřen sloupem uprostřed, má jádro čtyřhranné, jemuž v koutech po boku stojí dva menší sloupky spočívající na krakorcích jakožto nosiči žeber.

Prostřední sloup vyrůstá z vlastní patky a ověncěn jest hlavicí a krycí deskou.

Od přístěnného pilíře v lodi chrámové, jenž jest způsobu poněkud hmotného a plochého, liší se pilíř v choru štíhlejším, jemnějším a měkčím tvarem (list XI. 5).

Pilíř v choru skládá se také ze sloupu u prostřed vysazeného a dvou sloupků po stranách, které spočívají na vlastních patkách (list XI. 12); štíhlé dřívky jejich přerušeny jsou u prostřed prstenem jakožto charakteristickým i oblíbeným znakem slouhu přechodního (list XI. 11).

Nejkrásnější ozdobou pilířů v lodi chrámové i v choru jsou hlavice, jejichž nádherná úprava a rozmanitost obdiv vzbuzují.

Při větších hlavicích plýtvalo se takořka ozdobou; jsoutě celé pokryty nejvybranějším listovím, i ochraňují starý románský tvar, jakož při větších jich kostková hlavice se projevuje (list VI. 6). Za to propůjčen byl hlavicím, kterými slabší sloupky jsou věnceny, štíhlejší a gotickému způsobu bližší tvar kalicha (list VII. 1—8; list VIII. 1—4). Z velikého počtu hlavic má každá jinou tvářnost zdobenou překrásným listovím a podobami květin, kdežto vespolek tvoří mile kvetoucí čeled v oboru domácí ornamentální plastiky.

Abakus (deska) spočívající na hlavicích vzal na sebe tvar velmi rázný. Skládá se totiž z vysoké krycí desky a jí valně přesahujícího valounu se stužkou, který slabší čtyřhrannou deskou jest pokryt (list VI. 6; list VII. 1—5; list VIII. 1—4).

Profil pásových žeber v lodi jest také bohatěji zpracován nežli profil žeber při kostele sv. Františka, ježto přidány jsou k němu dva žlábký na lícni straně, mezi nimiž vine se přímočará stezka (list XI. 8). Také žebra klenbová liší se od žeber dříve zhotovených staveb (list XI. 6, 7).

Podobně i na svornících při křivotkách žeber obráží se nový duch ornamentiky (list X. 1—3).

Obecně bohatšímu provedení částek stavitelských přiměřeno jest rozčlenění oken v lodi chrámové a zvláště v choru.

Přímočárné ostění oken v lodi chrámové (list XI. 2) vykazuje dosti prostou skladbu, neboť jedinou ozdobou jeho jest kružba středním prutem rozčleněná a přímočárnou hvězdicí o pěti hrotech se končící (list IV. 3). Mnohem větší úprava vynaložena na okna v choru (list XI. 1).

Přímočárné vnější roubení oken oživují na obou vnitřních rozích a pak středním prutem vztýčené sloupky (list X. 4), které spočívají na vlastních patkách a ověnceny jsou hlavicemi (list VIII. 5—7).

Ku vnitřnímu ostění oken přistaveny ještě dva sloupky opatřené patkami a hlavicemi, což oknu s nemalou jest ozdobou.

Přední okrasou mistrně zbudovaného a na větším díle zchovalého kostela sv. Barbory jest portál vyzdvížený na způsob vítězného oblouku a z obou stran bohatě roubený, kterým z konventní síně přichází se do kostela.

Vykazuje pak rozčlenění (list XI. 4) podobné profilům ostatních částek kostela.

Rohy stěn na obou stranách okulaceny jsou ozdobnými sloupky; jejichžto dřívky dělí u prostřed přechodnímu slouhu vlastní prstěny (list XI. 10).

Podobně děleny jsou prstenem dva mohutné sloupky na vnitřní straně portálu proti sobě stojící (list VIII. 8), jež skvostně zcela původní hlavice ověňují (list IX. 1, 2).

Na nich totiž spatřují se reliefs hlav druhdy polychromované, po levé ruce hlavy mužův, starších a mladších, po pravé ruce hlavy žen, také rozličného stáří.

Na hlavách těch prve zazděných a teprve při zkoumání stavby odkrytých patrný jest i ve tvářích i v úpravě vlasů osobitý ráz, tak že badatel uzavírá hned na osoby historické a dohaduje se toho, kdož asi byli, jež tuto obrazem jsou představeni.

Jednotlivé listové koruny na hlavách opatřené podobou drahých kamenův, jak sledujeme je na jiných výtvarných dílech 13. století a vzpomínka na zakladatelku a spolu první abatýši kláštera, která pocházela z královského rodu Přemyslův, nezůstává nikoho v pochybnosti, že hlavy mužův a žen na sloupcích portálu kostela sv. Barbory představují spoluúdy panovnické rodiny české a předky blahoslavené Anežky. Ostatně máme v Čechách i na jiných místech příklady plastického znázornění toho druhu, jako na př. vypuklé obrazy v kostele sv. Jakuba na farnosti cerekvické a současný téměř relief v kostele sv. Jiří na hradě pražském.

Vnitřní prostora vkusně a bohatě upraveného kostela sv. Barbory rozdělena jest také dřevěnými podlahami ve tři poschodí; dvě hořejší slouží za skladiště koží, spodní pak místnosti užívá se za třídiště hadrů.

Když dále se v loni úprava přízemní místnosti, uhodili dělníci pod tlustou vrstvou vápna na malby à tempera, kterými zajisté celé stěny kostela byly ozdobeny.

Kolkolem lemují stěnu chrámovou architektonický kruh nad nynější úrovní asi půldruhého metru od podlahy vzestupující, jehož umělecké motivy po kusech se opětuji.

Nad trnožem pokračovaly v nástěnných polích malby à tempera, znázorňující život Kristův tak, že na levo od hlavních dveří učiněn byl počátek obrazem trvám Zvěstování Panny Marie, kdežto na jižní a západní stěně končilo se Ukřižováním a Z mrtvých vstáním Páně.

Mezi trnožem a poli maleb prostíral se obvodem celého kostela minuskulový nápis gotický o jedné řádce, té chvíle již nečitelný.

V celku odkryty byly toliko čtyři zlomky skupin obrazových, kdežto ostatní zaneseny zůstávají tlustou vrstvou vápna. Na severní straně spatřujeme Tři mudrce u jeslí a Povraždění pacholat betlémských, na východní stěně v choru shledalo se Umývání nohou, na jižní stěně částka Ukřižování, dvě ženy a Magdalena kříž objímající.

Kdežto pak při obraze Tři mudrců u jeslí, jak se zdá, zúmyslné hlavy osob byly porušeny, zachovala se barva i kresba Umývání nohou dosti v dobré způsobě, jakož i postavy osob bez úhony zůstaly.

Povraždění pacholat betlémských bylo patrně buď v 16. buď v 17. století přemalováno. O stáří řečených tuto maleb freskových nedá se dosud pro neúplnost nálezu nic jistěho tvrditi.

Malby zhotoveny jsou vesměs na hladké tvrdé obmitce a kontury k obrazům kreslil umělec červenou barvou.

Na zebrech klenbových ukazují se stopy staré polychromie, na svornících známky zlatení.

Naproti bohaté výpravě vnitřních částek stavitelských dosti prostá jest dekorace stran vnějších, jakož jedinou ozdobou zevnějšku jmenovati lze kružbu ve dvou oknech posud zachovalou a čelní římsu (list XI. 9).

Co se týká staviva, jehož užito bylo k budování kostela sv. Barbory a všech ostatních stavebních klášterních, zhotoveny jsou konstruktivní částky budov, roubené dveří a oken, hlavice, pásy, žebra, svorníky, pruty okenní a kružby, pilíře a římsy venkoncem z jemného opukového vápence,

jak při románských stavbách českých vezdy se dalo Domácí řemeslníci naši uměli zajisté mistrně o něm pracovati, čehož výmluvným dokladem jsou pečlivě provedené řezy profilu a znamenitě modelované částky ornamentiky. Ostatní zdívo skládá se z lámaného kamene.

Dějepis nezachránil nám jména stavitelova. Že byl mistrem výtečným, tomu trvale svědčí dílo jeho, zvěštující chválu svého původce.

Zbývá ještě pověděti, že *věž* (list I. K; viz obraz klenbových žeber jejich a svorníku z prvního poschodí na listu X. 6–8) jakož i přestavená již *kaple sv. Michala* (list I. G) pocházející ze druhé polovice 14. století.

Z popisu tohoto samo se podává, jak eminentního významu jest pro království české klášter sv. Anežky v Praze jak v ohledu historickém tak i v dějinách umění.

Architektonickou skladbou svou ocituje se na prahu slohu gotického, jehož důležitost vzhledem ku vlasti naší jest obecně známa; co pak se týče výzdobného detailu, máme tu před rukama vzory největšího rozvoje a květu, k němuž na domácí půdě naší vypsěl sloh románský.

Kdežto pak v sutiny obráceny byly za 15. století velikolepé stavby slohu románského a přechodního: ochránily se jakoby zázrakem podstatné částky kláštera sv. Anežky bez pohromy, přes to, že jiné částky jeho zrušeny a budova celá po vůli císaře Josefa II. ku světským účelům byla přikázána. Klášter sv. Anežky i v nynější způsobě své jest tudíž neocenitelným pokladem českého umění z první polovice 13. století a spolu oné doby jediným a nejdůležitějším památkem stavitelským královského města Prahy.

Nedá se mysliti, aby umění milovné století naše zůstavilo na sobě výtku vandalismu, ve zkázu vydávající památník pro kulturní dějiny města Prahy tak na výsost důležitý.

Prostředky a cesty vedoucí ku záchraně zrušené svatyně dají se nalézt, i jest povinnost naší hledati je a budoucím pokolením zůstaviti svatyni obnovenou. Pomocné ruky ku záchraně a obrození tak vzácné stavitelské památky po blahoslavené Přemyslovně Anežce podají zajisté zástupcové města, venkova i říše.

SEZNAM PŘIPOJENÝCH ILLUSTRACÍ.

A. Chrám sv. Barbory.

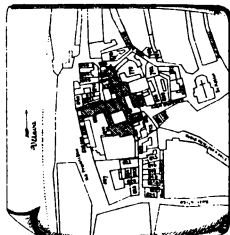
- Tabulka I. Půlorys kláštera.
" II Řez příčný a obdélný.
" IV. 3. Okenné pažení.
" VI. 6. Zavítí hlavice.
" VII. 1—8. Hlavice.
" VIII. 1—4 Hlavice klenbové.
5—7. Hlavice při pažbách okenních.
8. Služba na vnitřní straně oblouku vítězného.
" IX. 1., 2. Hlavice a opěry obloukové na vítězobráně.
3. Hlavice nastěnná při pilíři v presbytáři.
4. Hlavice na středním pilíři lodi chrámové.
X. 1—3. Závěrečné klenšky.
4. Hlavice a podnoží okenních věžej presbytáře.
" XI. 1. Okno v presbytáři.
2. Okno v lodi chrámové.
3. Nástěnný pilíř v lodi chrámové.
4. Čtáinkování vítězobrány.
5. Presbytář, pilíř nástěnný.
6. Klenbové žebro v presbytáři.
7. Klenbové žebro v lodi chrámové.
8. Přepravné žebro v lodi chrámové.
9. Hlavní žbisa.
10. Podvalky po obou stranách vítězobrány.
11, 12. Podvalky se shodcem v presbytáři.

B. Chrám sv. Máří Magdalény.

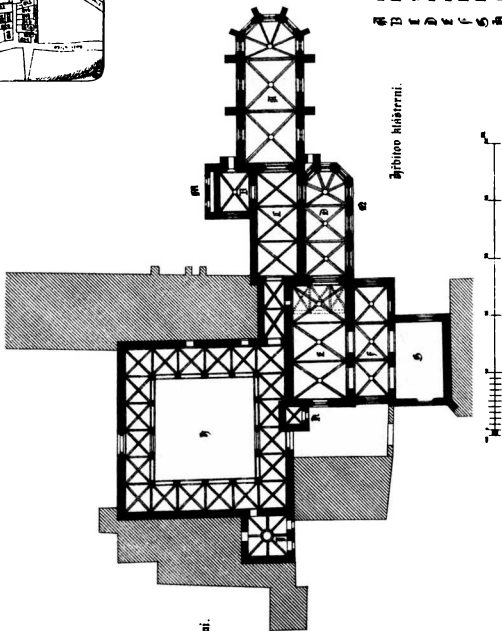
- " X. 5. Závorník klenby

C. Sít konventní.

- Tabulka III. Řez příčný.
" IV. 8. Žebro klenbové v stěně konventní, stranorys.
" VI. 1. Začátek klenby s hlavicí a krakorcem.
D. Chrám sv. Františka.
" III. Řez příčný a obdélný.
" IV. 9. Průrys žebra klenbového v rovné části.
10. Průrys žebra klenbového v mnohoúhelníku.
11. Vnitřní průrys přepravního oblouku u vchodu chrámového.
" V. Hlavice a závorník.
" VI. 2—5. Hlavice v výšinem žebra.
E. Chrám sv. Vavřince.
" IV. 5. Služba nástěnná, hlavice s počátkem klenby.
F. Kaple Marie Panny.
" X. 9—12. Pás a průrys žebra s hlavicí a počátkem klenby.
G. Kaple sv. Michala.
H. Chodba křížová.
" IV. 2. Řez obdélný.
6. Služba nástěnná, hlavice s počátkem klenby.
7. Krakorec s počátkem klenby na zadní stěně.
I. Kuchyně.
" IV. 1. Řez příčný od křížové chodby a chrámu klášterního.
4. Klenbové žebro.
K. Věž.
X. 6—8. Klenbové žebro a závorník v I. poschodí ze 2. polovice 14. století.

Plan celého kostela
1:1000.

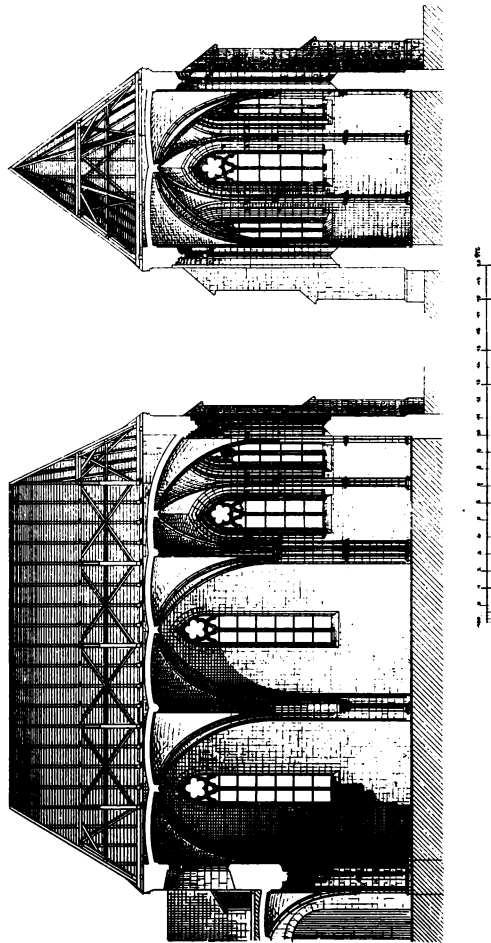
Žahradná kážděrná.

Žrbítoce kážděrná.

- Ⓐ chrám sv. Barbory
- Ⓑ kaple sv. Mikuláša
- Ⓒ síň konvokční
- Ⓓ chrám sv. Františka
- Ⓔ chrám sv. Václava
- Ⓕ kaple Marieho
- Ⓖ kaple sv. Mikuláša
- Ⓗ rhodba křížová
- Ⓙ křehýn
- Ⓚ úř

Kláster sv. Anny v Praze.
Průřez a podélný průřez chrámu sv. Barbory.

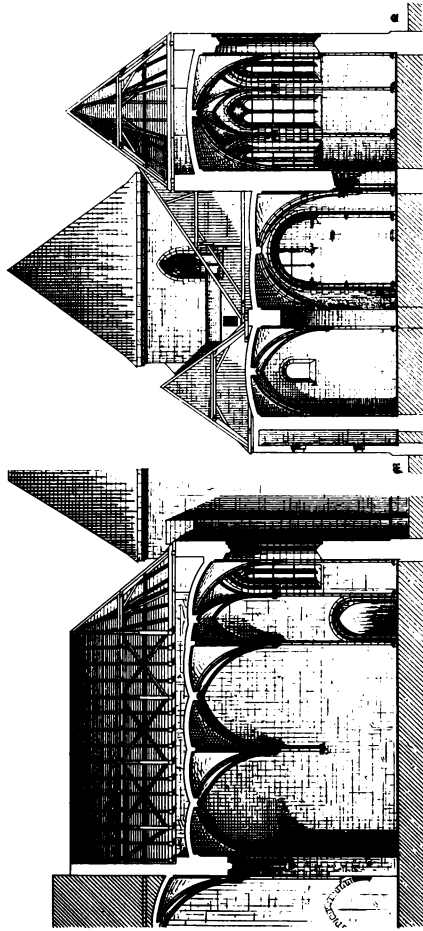
Fig. II.

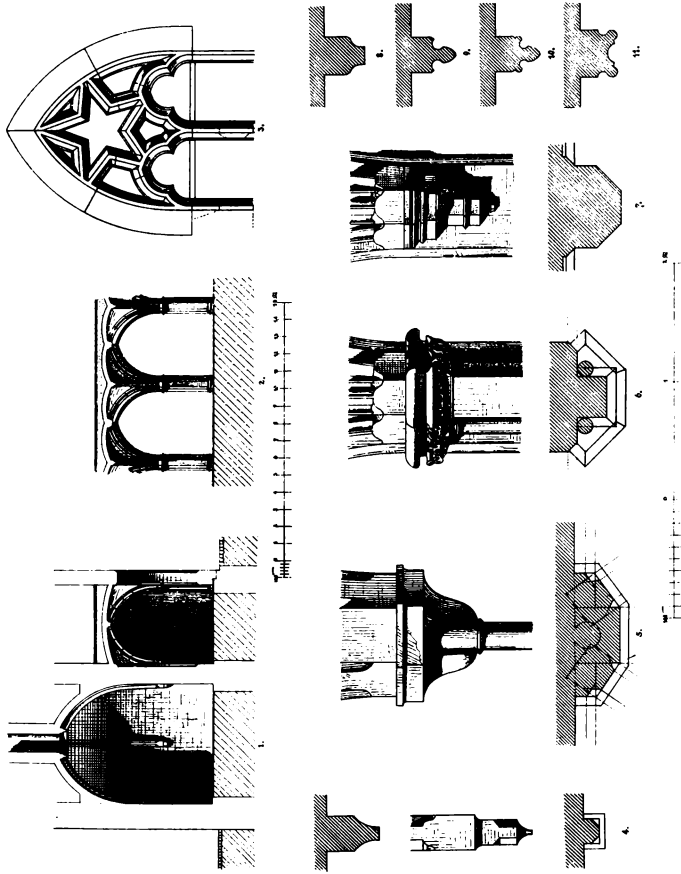
Kláster sv. Štěpána v Praze.

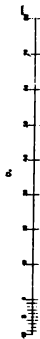
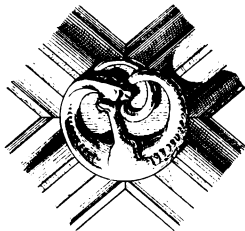
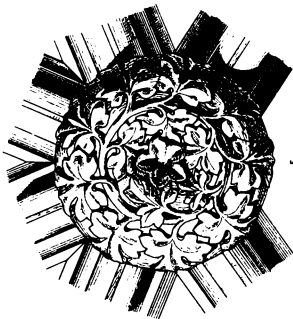
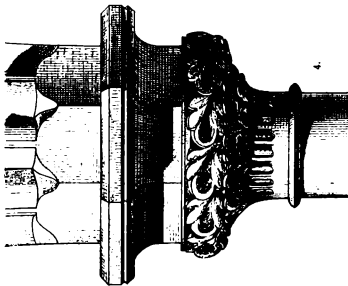
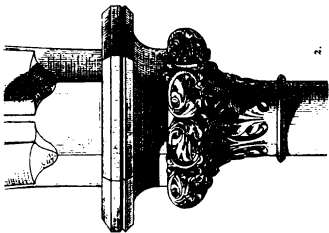
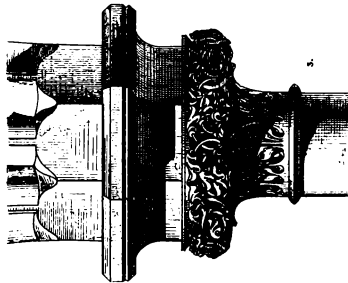
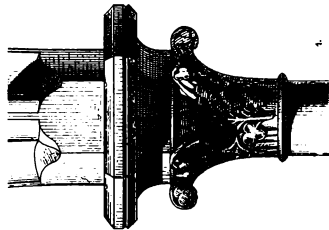
Čirný a podélný průřez chrámu sv. Františka.

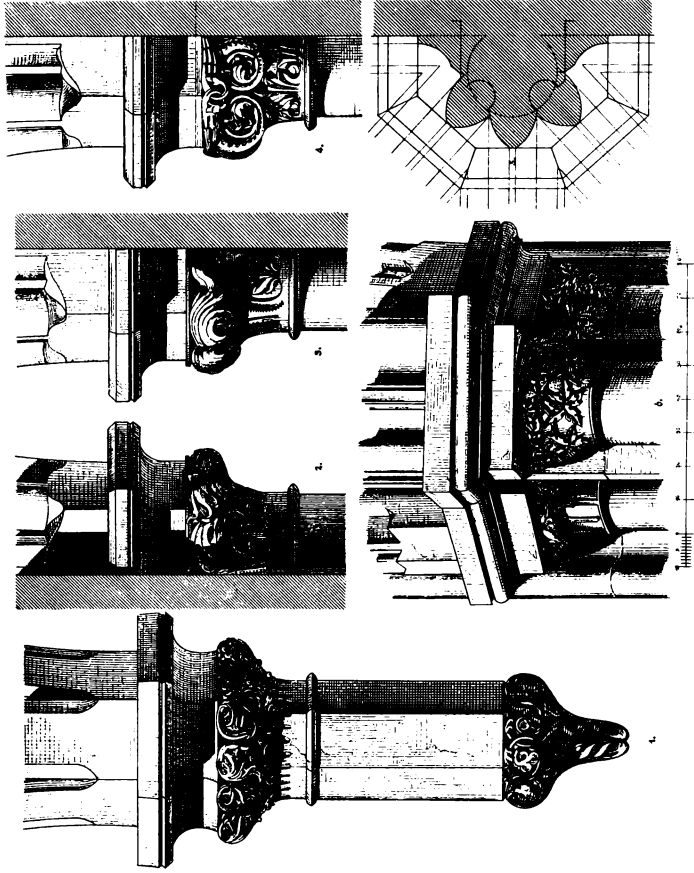
čísť III.

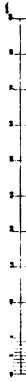
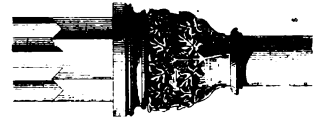
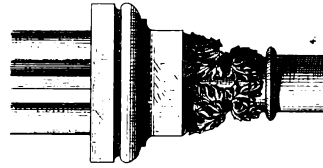
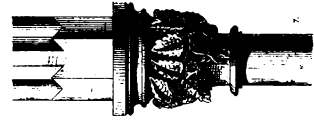
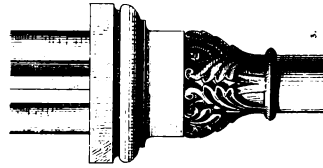
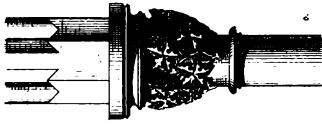
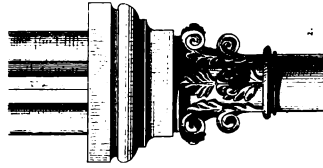
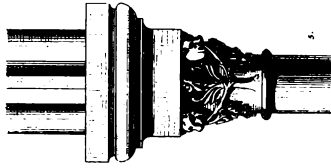
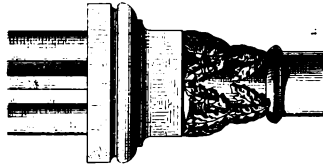

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100

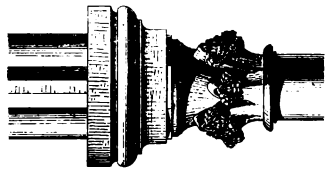

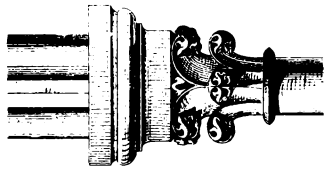

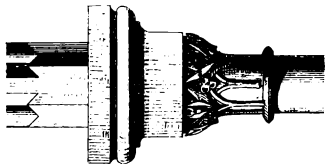

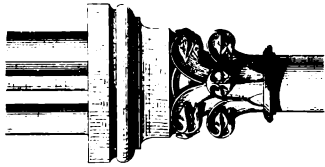
1.

2.

3.

4.

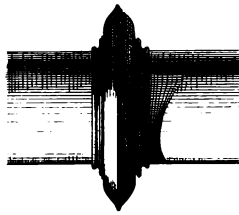
5.

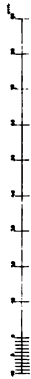
6.

7.

8.

9.

